

Emnenr.

80

Fylke:

Vest Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Kvinsdal

Emne:

Folkemedisin

Bygdelag:

Oppskr. av:

Anen Arli

Gard:

(adresse):

Kvinsdal

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1 Husråd - kjerringråd.
Synet på å vera hardfor har skifta
i manns minne
- 2 For 1900 talet visste ikkje folk om
smitte. Når ein av syskenflokkum fekk
t.d. tuberkulose, så delte han som
regel sang med ein som var frisk.
Heile familier kunne døy ut.
- 3 Dei fleste hadde brennevin ståande
til bruk mot influensa, lungebrann
borsulfber. Medisiner mot brannsar
frostskade, sår og betennelse måtte
dei låna eller og henta dei
kvaksalvane.
- 5 I føre hundreåret hadde presten
eit lite apotek. Kona til Matias
Björskuli hadde fått "ein liten" og då
mirte ho svernen og låg i 3 veker
og ikkje fekk sove. Mannen gjekk då
til presten og bad om hjelp.
Presten fann fram ei litå flaske
med sovedropar og sa at Matias

2

mätte vera varsam og bare
gjeva kona nokre droper i ei
skje oppblanda i vatn. Matias
slo alt opp i ein kopp og sa
til kona: "Bare drikk du, og he
aldri vore knujen". Kona drakk
og vakna aldri meir. Dett hendt: 1863.

Bygda fekk ikkje utlænd
jordmor før i 1890-åra

Bygdelækjaram samla sjölv
inn dei plantane dei trong til
medisinen dei laga. Det var ein
løyndom som dei ikkje lærde
frå seg. Faren lærde opp sonen og
slik hadde det gått: osv. Ingen
viste korleis dei gøyndde slike
ting og oppskriften blei overlevert
munnleg.

Bygdelækjara.

16 Både menn og kvinner dreiv
lækjarverksemd. Det var ei kunst
som hadde gått i arv. Ein høyrer
ikkje om innflyttara som var
lækjara. Det var ein medfødt
gionad. Ingen hadde lækjing som
yrke, dei gjorde det for å hjelpe
dei sjuke. Dei hadde ikkje
samarbeid med dei første
distriktslækjaram.

Den første som blei drøgen for
retten var Steinvoord Sörhulle frå
Kvinesdal i 1668. Ho brukte lommegras,
ister og smør, "men las for flog som
strider mot Guds og Mennskers Lov".
Ho mätte rømme Norge og Danmark og
have sit Bo forbrüdt, og ingen må

hende huse og hale. Dersom han ikke forlot Landene, skulde han „miste sin hud.“ (Tungbók for Lister 1668)

Den siste kvaksalver blei dømt i 1930 åra. Han fekk fleire år straff. Dei første åra laga han medisin av planter til utvortes bruk. Dei sa at han laga betre medisin enn doktorane. Så tok han til med „fortsfordrivelsa“ og laga seg ei god inntekt.

B. Lækjerid og lækjekura.

Byggedoktorane bruka medisin av plante, men det var ein löyndom som dei ikkje lærde for seg. Dei samla einna sjölv men ingen fekk sjå korleis dei laga dei til. Eg minnst ein mann for over 40 år sidan som gjekk inn over heia og var ein lang stige for å koma opp i eit høgt fjell og henta st. Olav skjegg. Vatn frå helsekjelder har eg aldri høyrte har vore brukt.

Det var mange som dreiv med arelating og kopping. Til arelating bruka dei bill. På Hauan i Kvinsdal har dei ein bill som er laga i 1860 åra.

Det er eit instrument som er laga i ei husmannshytta. Ein trykkjer på ei fjör, så sprutt den vesle oksa ut og slår hol på ei blodåre.

Dei årelit for mange sjukdomar. Bygdelækjarane hadde spesialisert seg på vesse sjukdomar. Det var

alltid ein mann i bygda som var serleg flink i beinbrøt. Han blei henta over heile bygda. Nils Gjell brakk Armen i 1871. Dei henta "spjulkar" frå Røyrestad og armen blei like sterk som før. Andre var flinke i å kurera angisjukdom. Dei fleste smedar trekte ut tenner.

I mange hus hadde dei iglar ståande. Dei kjøpte dei på apoteket.

Byggedoklerane hadde medisinarne gøynde i særskilde skrin som ingen fekk lov til å opna.

C Lærebøker.

Den flinkaste byggedokleren skulle vera Torjus Egeland, død 1881.

Han hadde den største boksamling i bygda. Det var mest berre dokterbøker. Han laga medisinarne sjølv etter oppskrifter frå bøker. Han blei henta over heile bygda nær det galdt livet. Mannen var nok ein original som ikkje var ven med presten. Då han lag for døden, mekta han å ta natverden.

Bøkene var nok skrivne på dansk, ingen bonde i bygda kunne lesa framande språk i den tida. Alle desse bøkene var verdslige, og sonen ville berre ha religiøse bøker. Han brunde alle bøkene då faren var død.